Kohoutek, Jiří; Vácha, Zdeněk; Vrla, Radim

Výzkum středověké architektury na Zlínsku IV.

Archaeologia historica. 2005, vol. 30, iss. [1], pp. 67-77

ISBN 80-7275-056-9
ISSN 0231-5823

Stable URL (handle): https://hdl.handle.net/11222.digilib/140612
Access Date: 29. 11. 2024
Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MUNI ARTS Masarykova univerzita Filozofická fakulta

Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
digilib.phil.muni.cz

Výzkum středověké architektury na Zlínsku IV.

JIŘÍ KOHOUTEK – ZDENĚK VÁCHA – RADIM VRLA

Příspěvek představuje pokračování dílčích prací, jejichž cílem je zmapovat pozůstatky středověké architektury v oblasti Zlínska v plošném rozsahu okresu Zlín. Předchozí části byly autory publikovány na stránkách AH v letech 2001–2003.

Spytihněv

Ve výčtu majetku šesti velkofarních kostelů olomouckého biskupství na sklonku první poloviny 12. století (listina biskupa Jindřicha Zdíka, datovaná k roku 1141), je uveden také kostel ve Spytihněvi, k němuž patřilo celkem 14 celých osad a dalších asi 36 popluží v jiných osadách (Novotný 1978, 195). Tento kostel nepochybně stál v areálu významného mladohradištního hradiska, které bylo v průběhu 11. a 12. století centrem hradského obvodu a jehož zánik je datován někdy na přelom 12. a 13. století (Novotný 1978, 205, 209).

Další písemná zpráva o existenci zdejší sakrální stavby pochází z roku 1228, kdy král Přemysl Otakar I. potvrdil rozsah majetku kláštera na Velehradě; mimo jiných statků je zde uvedena také kaple (capella) ve Spytihněvi (Hosák 1938, 355). Podle všech známek spytihněvský farní kostel, opírající se o tradici svého dávného významu, přetrval až do počátku 17. století. Lze tak dovodit na základě pozdních zpráv, kdy již byla samotná stavba ohrožována tokem řeky Moravy a tak již v letech 1566–1569 probíhala jednání o jeho záchraně a sám olomoucký biskup vyzýval ke stavbě ochranné hráze. V roce 1622 byl kostel i s farou navíc vypleněn císařským vojskem a jeho patron, opat velehradského kláštera, uvažoval o jeho vystavění na bezpečnějším místě. Ještě než k tomu mohlo dojít, byla někdy kolem roku 1630 kostelní stavba „úplně zbořena záplavou vod", jak sděluje velehradský opat olomouckému biskupovi (před konečnou zkázou byla snad část jeho cennějšího inventáře přenesena do františkánského kláštera v Uherském Hradišti). Na sílu tradice, vážící se k spytihněvskému kostelu, upozorňují další výzvy velehradského opata, který poukazuje na skutečnost, že kostel ve Spytihněvi patřil mezi přední zemské svatyně již v době, kdy zde zanikalo pohanství a opakovaně vyzývá ke stavbě nového kostela. Nový kostel byl nakonec založen na jiném, proti vodám Moravy dobře chráněném místě. Základní kámen byl položen v roce 1681 a vlastní stavba realizována v letech 1702–1712 (Lukáš 1932, str. 44–51). Trosky původního kostela však zůstávaly v terénu patrné (k roku 1667 je na pozemcích u řeky Moravy uváděn „starý zbořený kostel") a zřetelné jsou i na mapě Norberta Linckeho z roku 1719 (obr. 1) s označením místa, kde dříve stával starý kostel (Pokluda 1997, 5–87).

V roce 1939 byly na katastru obce Spytihněv prováděny regulační práce v souvislosti s chystaným napřímením trasy řečiště Moravy a tenkrát došlo k objevu části základového zdiva, které bylo interpretováno jako pozůstatky starého spytihněvského kostela (Zelnitius–Hrubý 1940, 95–100). Při částečném záchranném výzkumu bylo zároveň odkryto celkem pět hrobů; z hrobového zásypu se podařilo získat jen několik železných hřebů, pouze v jednom případě byl nalezen fragment „slovanského" srpu (?). Dále zde bylo nalezeno celkem 56 architektonických fragmentů, na dvou byly zjištěny „...kamenické značky podoby runových písem T a F...", kusy celistvého zdiva, části omítky se stopami barvy a glazované cihly (Zelnitius–Hrubý 1940, 98). Dle V. Hrubého bylo z rozmanitosti nálezů patrné, že stavba prodělala do svého zániku několik změn a že byla po svém zániku ještě rozebrána. V. Hrubý se také pokusil o předpokládanou rekonstrukci základů odkryté stavby (obr. 2) (Zelnitius–Hrubý 1940, 96, 99). Na základě této hypotetické rekonstrukce srovnával B. No-

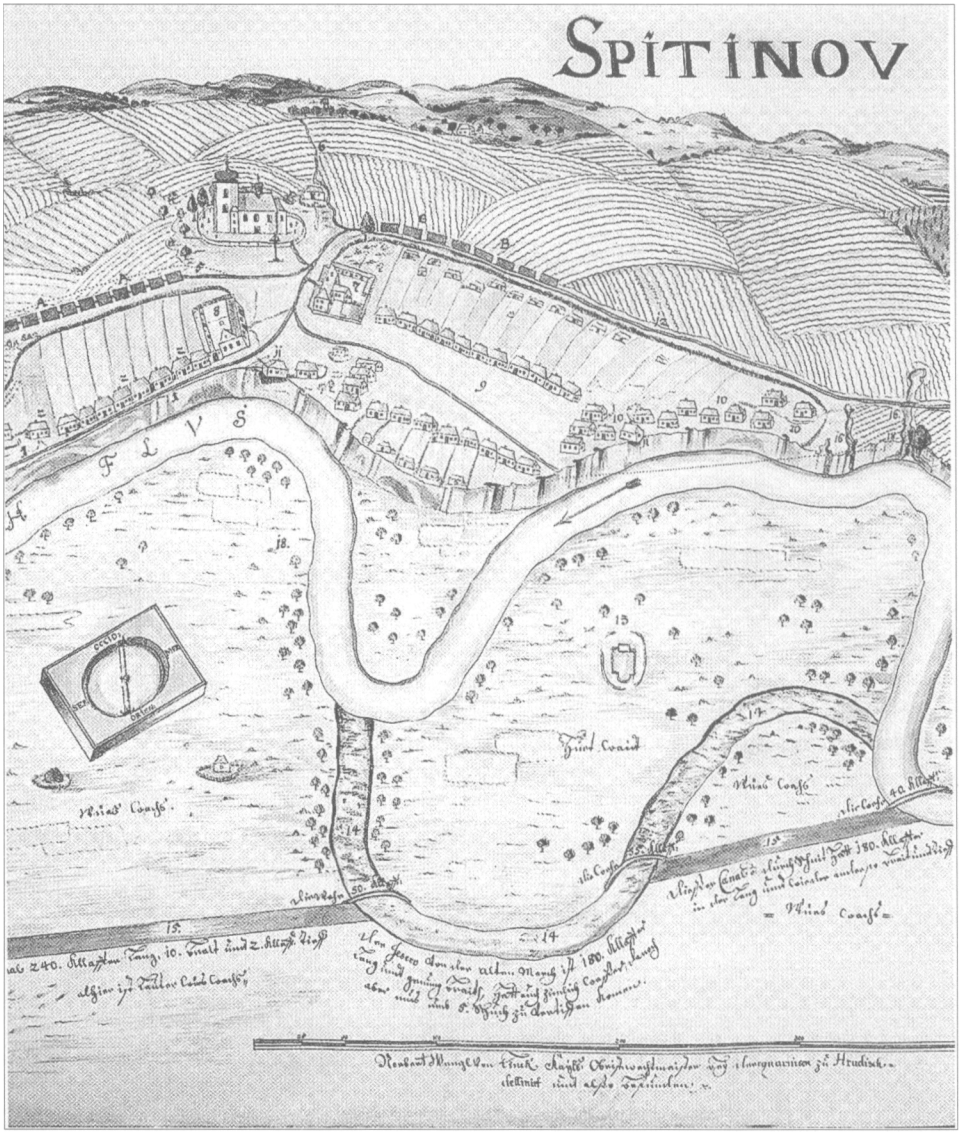

Obr. 1. Spytihněv na mapě řeky Moravy z roku 1719. Nahoře novostavba barokního kostela a zástavba obce nad výraznou erozní hranou břehu Moravy, mezi rameny řeky vyznačen půdorys zřícenin starého kostela (orig. Moravský zemský archív Brno, sbírka map a plánů, sign. 97).

votný půdorys spytihněvské stavby (rozměry ca 11,2×6,8 m, šířka zdiva – 0,7 m) se základy mladohradištního kostela na hradisku Vysoká zahrada u Dolních Věstonic, jehož půdorys vykazoval analogické rozměry (Novotný 1978, 194). Za zmínku též stojí, že půdorys zatím nejstarší zjištěné církevní stavby na Podřevnicku – částečně odkryté základy starší stavby pod gotickým kostelem sv. Jakuba Většího v Tečovicích (datované předběžně do první poloviny 13. století) se svými rozměry mohou blížit předpokládanému půdorysu kostela ve Spytihněvi (Kohoutek 1997, 238–240; Kohoutek–Vácha–Vrla 2002, 434).

Dnes se zřícenina chrámu patrně nachází hluboko pod hladinou řeky Moravy (srov. obr. 3) a případný další výzkum je zde tedy nereálný. Výše zmíněné archeologické nálezy, včetně uvedených architektonických detailů, jsou, žel, dnes nezvěstné. Při pokusu o alespoň

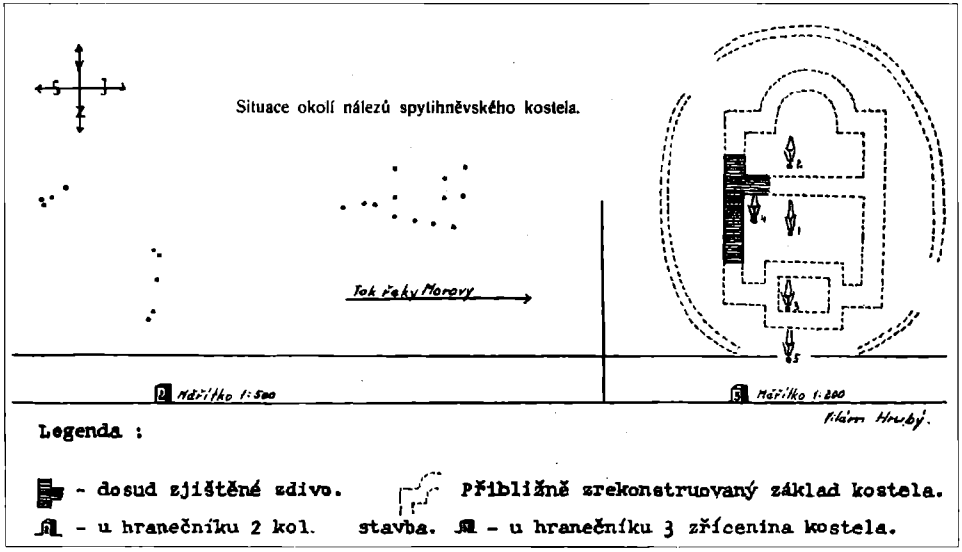

Obr. 2. Spytihněv; půdorys základů starého kostela dle A. Zelnitia a V. Hrubého (1940).

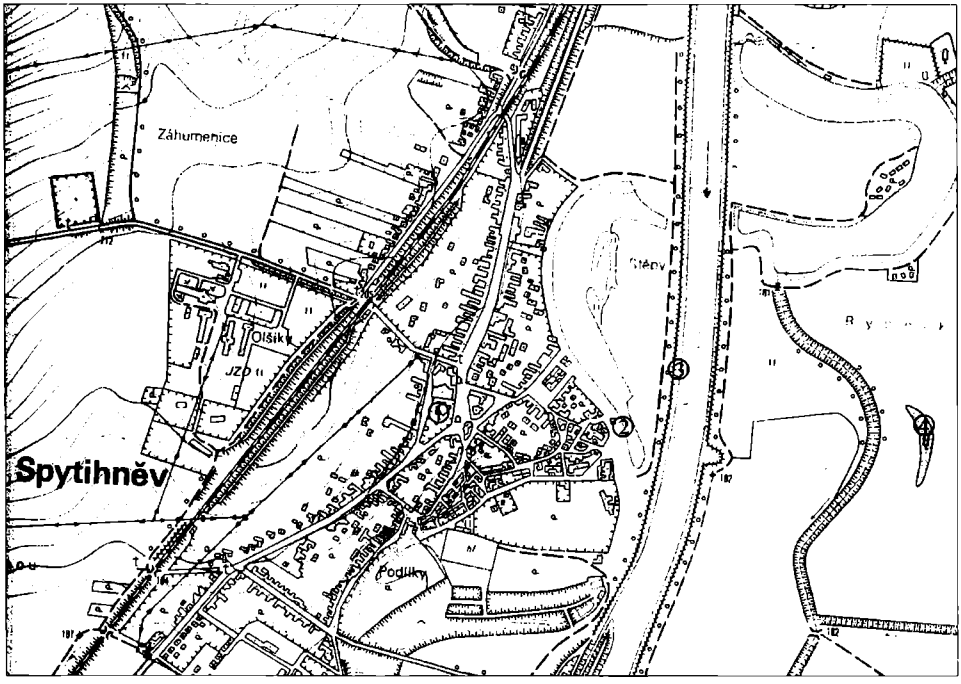

Obr. 3. Spytihněv; přehledná situace lokality; 1 – barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie v obci, 2 – lokalita Na pískách, 3 – poloha zřícenin starého kostela, 4 – zbytek valu hradiska (kresba: P. Pavlíčková 2004).

rámcový odhad stavební podoby této mimořádně zajímavé architektury jsme tedy odkázáni na výše uvedený soubor archiválií a stručnou publikaci výzkumu z roku 1939. Tyto materiály významně doplňuje série fotografií z doby zmíněného výzkumu, uložená ve fotoarchívu NPÚ ÚOP v Brně.

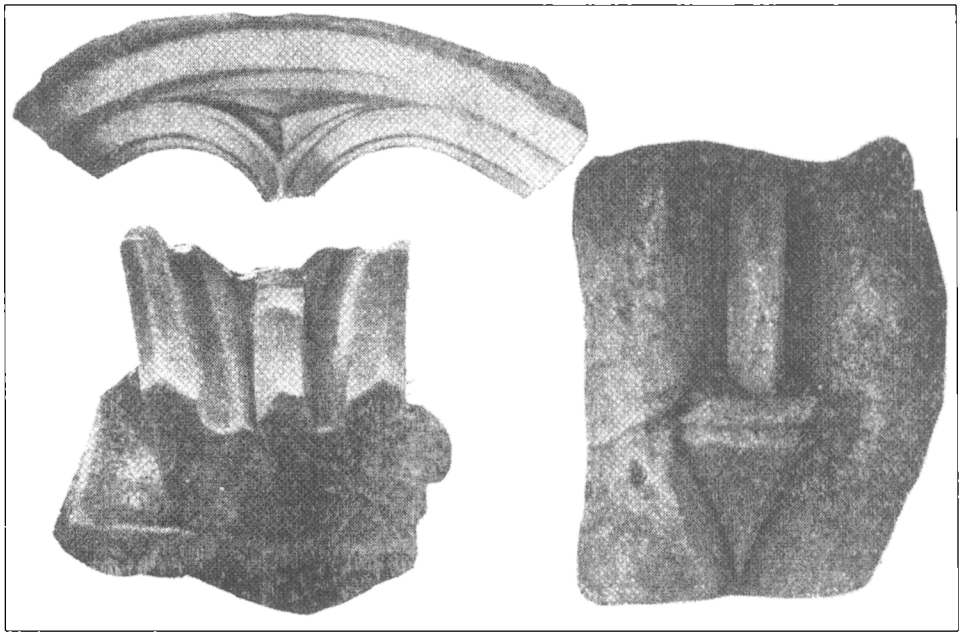

Obr. 4. Spytihněv; fotografie trojice architektonických článků ze studie A. Zelnitia a V. Hrubého; vlevo nahoře díl okenní kružby, vlevo dole výběh žebrové klenby, vpravo koutová klenební konzola (1940).

Ve zmíněném článku V. Hrubého jsou publikovány fotografie tří architektonických článků z údajně 56 nalezených v rozvalinách kostela (obr. 4), série historických fotografií brněnského pracoviště NPÚ zachycuje tyto fragmenty jednak ještě ležící v moravním řečišti, jednak částečně po jejich vyjmutí z koryta (obr. 5).

Jeden ze zachycených architektonických článků je možné jednoznačně identifikovat jako koutovou, kuželovou mírně proláklou, konzolu s úsekem vybíhajícího žebra (obr. 4 vpravo, obr. 5 zcela vpravo). Profil žebra není zcela zřetelný, pravděpodobně jde o klín z oboustranným výžlabkem. Na hladké hmotě jehlanu, jehož horní hrana je uražena, se jeví náznak nuty oddělující krycí desku.

Fragment kružby je patrně pravou částí záklenku hrotitého okenního ostění s jednoduchým trojlistem s mírně lomeně ukončeným horním lalokem (obr. 4 vlevo nahoře). Další fragment dokumentovaný Hrubým lze s určitou pravděpodobností označit za výběh žebrové klenby, přičemž profil žebra lze s výhradami rekonstruovat opět jako klínový s oboustranným vyžlabením (srov. obr. 4 vlevo dole). Z fotografií řečiště se zbytky architektury lze dále vyčíst, že šlo patrně o stavbu dvojlodní, klenutou minimálně na jeden osmiboký pilíř, jehož tambur vidíme v jednom z mohutných kamenných bloků v levé části snímku č. 5. Z dalších architektonických fragmentů lze identifikovat kamenné ostění okna (obr. 5 vpravo dole).

Na zmíněné mapě z roku 1719 je v nivě řeky Moravy zobrazen půdorys kostela s půlkruhovou apsidou, jež se přimyká k podélné lodi, ukončené na západě patrně věží. Ta však nemá čtvercový, nýbrž obdélníkový půdorys s hlavní osou kolmou na podélnou osu kostela a její hmota je přibližně do poloviny zasunuta do chrámové lodi.

Půdorys V. Hrubého z roku 1940 v podstatě opakuje proporce zaznamenané výše uvedeným historickým mapováním, nelze však vyloučit, že jím byl přímo ovlivněn. Do schématu výše uvedeného půdorysu zaznamenává Hrubý archeologicky zjištěné zdivo. Jde o část severní stěny lodi, z níž vybíhá do interiéru úsek základového (?) zdiva. Bližší interpretace této půdorysné situace, kombinované s přibližně rekonstruovaným půdorysem základu kostela, jak je uvedeno v dokumentaci, však není za dnešního stavu znalostí možná.

Obr. 5. Spytihněv; fotografie ze souboru záběrů zřícenin kostela v řečišti Moravy v r. 1928; vlevo nahoře tambur polygonálního pilíře (?), vpravo dole okenní ostění a koutová kuželová konzola (fotoarchív NPÚ ÚOP v Brně).

Při pokusu o časové zařazení kamenických článků můžeme uvažovat nejdříve o počátku 15. století. Článkoslovný repertoár, zejména typ konzoly, lze odvodit z dědictví parléřovské architektury sv. Víta v Praze, jež posléze našlo uplatnění na hradních stavbách dvorského okruhu Václava IV., na Krakovci a Točníku (Mencl, 1948, str. 154–156).

Závěrem lze tedy shrnout, že zříceniny této chrámové stavby náležejí s velkou pravděpodobností starému spytihněvskému kostelu, zmiňovanému již v roce 1141. Tomuto předpokladu může nasvědčovat půlkruhová apsida, zachycená na mapě z počátku 18. století. Téže stavby se pravděpodobně týká i zmínka z roku 1228. Jak dokládá existence gotických kamenických článků, prošel tento starobylý kostel někdy v 15. století rozsáhlou, architektonicky kvalitní přestavbou, při níž došlo pravděpodobně k zaklenutí hlavního prostoru na polygonální podporu (podpory?). Funkce a podoba předpokládané obdélné věže (části stavby související s půdorysným obdélníkem vtaženým z poloviny do půdorysu hlavního prostoru), stejně jako její vztah k předpokládané románské stavbě či pozdně gotické přestavbě, nejsou zatím jasné.

Závěrem zde pouze zmiňujeme otázku případné existence dalšího objektu, jehož trosky mají být údajně pod hladinou slepého ramene v trati Na pískách na pravém břehu řeky Moravy (obr. 3/2). Tento objekt byl uveden do literatury okrajovou zmínkou (Hrubý a kol. 1956, 25) a i když místní tradice jeho existenci podporuje, nelze v současnosti její věrohodnost nikterak ověřit.

Vlachovice

Na bohatou historii někdejšího městečka Vlachovic poukazují pozůstatky dvojice středověkých tvrzišť, nacházející se v dnešní zástavbě, a farní kostel sv. archanděla Michaela situovaný na ostrožně ohraničené na jižní, východní a zčásti i na severní straně poměrně strmými svahy. Nejstarší zmínku o vlachovickém kostele nalezneme až v roce 1554 (Pokluda 1995, str. 162). Stavba byla poškozena při tatarském vpádu v roce 1663, kdy zůstal „...krom holých zdí vniveč obrácený a na prach spálený...“ (Kulíšek 1988, str. 77–81). Před r. 1676 místní usedlík

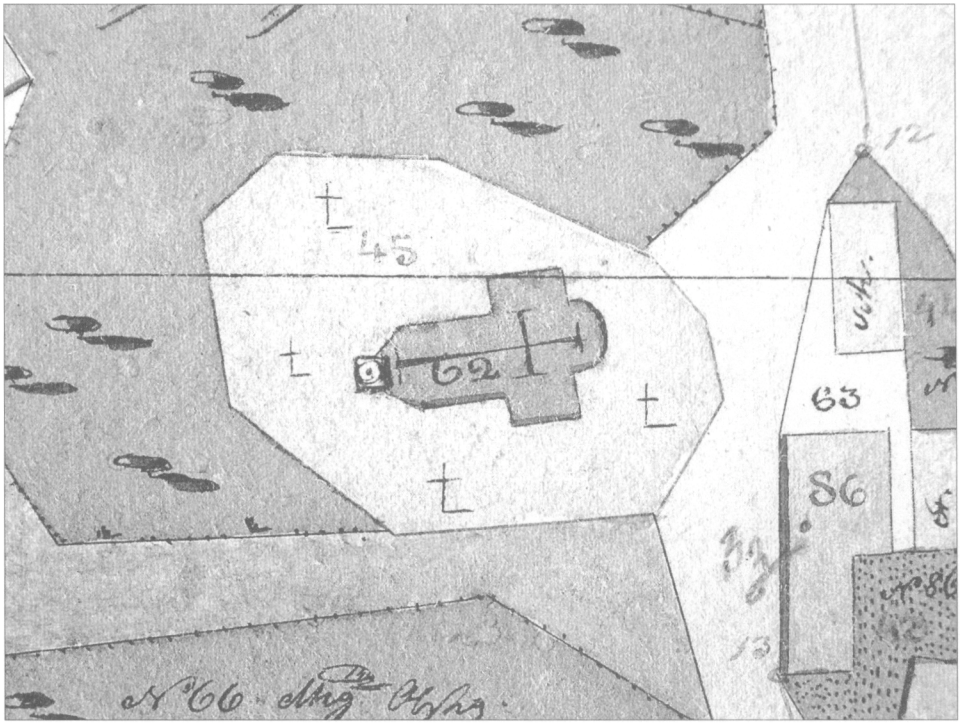

Obr. 6. Vlachovice, kostel sv. archanděla Michaela; detail půdorysu kostela na výřezu z indikační skici z r. 1828 (Moravský zemský archív Brno).

J. Marcaník poškozený kostel „...skrze svůj vlastní náklad zevnitř vazbou, střechú a přikrytím, vnitř pavlačemi a jinšími potřebami k náležitému zase vzdělání přivodil, tomu k cti a chvále sv. Václavovi, knížeti někdy českému fundati věži učiníce, usque ad pennaculum finiroval" (Kulíšek 1988, str. 80). V 18. století byl kostel barokně přestavěn, později proběhly další úpravy, ve 20. století byla přistavěna boční kaple.

Jde původně o jednolodní, orientovanou stavbu s polygonálním, půdorysně neodsazeným presbytářem a osově situovanou v přízemí průchozí věží (obr. 6). V koutě mezi věží a S částí Z zdi lodi je situován přístavek vřetenového schodiště, při J průčelí lodi se nachází pozdější přístavek téměř čtvercového půdorysu. K S průčelí staré chrámové lodi je přistavěna novodobá, plochostropá loď. Stará loď i presbytář jsou jednolitou stavbou s odsazenou trnoží, jež je shora ukončena římsou, věž a západní štít lodi popsanou trnož postrádají. Zmíněná loď a presbytář jsou vyzděny zčásti z druhotně použitých prvků (většinou kvádry sekané z místního pískovce, některé z nich mají jednu stranu zčervenalou od ohně – pozůstatek požáru zaniklé, resp. rozebrané (?) stavby. V části fasády nad trnoží jihovýchodní stěny presbytáře je druhotně osazen fragment horní části výplně kružbového okna (obr. 7a, b), kámen tohoto článku je rovněž místy zčervenalý žárem. Jedná se o pískovcový blok vrchní části ostění okna děleného středním prutem a kruhovým otvorem ve vrcholu. Ostění s kružbou je vysekáno z jednoho kusu kamene, postrádá lomené tvary, ukončení spodních výřezů i celkový obrys vrcholku ostění mají tvar plného oblouku. Provedení i proporce svědčí o vzniku rukou místního řemeslníka, rustikalita článku je zcela zřetelná. Jde o řešení vycházející z pozdní gotiky; parléřovská okna již využívala plné oblé tvary s kruhovými kružbami vrcholků okenních otvorů, vkládala je však do hrotitého oblouku ostění a u náročnějších okenních schémat doplňovala bohatou vnitřní dekorací rotujících útvarů, plaménků, laloků apod. Řešení okna s totožným členěním s použitím plných oblouků a vrcholového kruhu nacházíme na

Obr. 7. Vlachovice, kostel sv. archanděla Michaela; zaměření vybraných architektonických detailů středověké stavby: a) fragment horní části výplně kružbového okna, b) profil středního prutu téhož prvku, c) profil bloků horní části trnože (kresba a zaměření: R. Vrla).

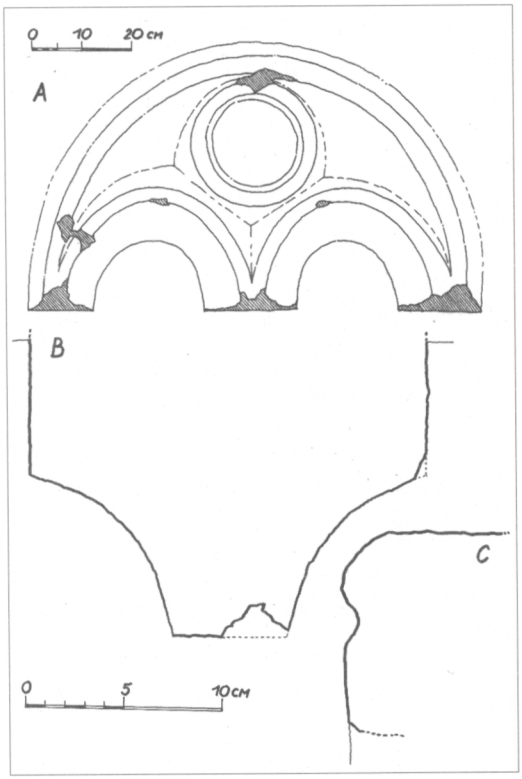

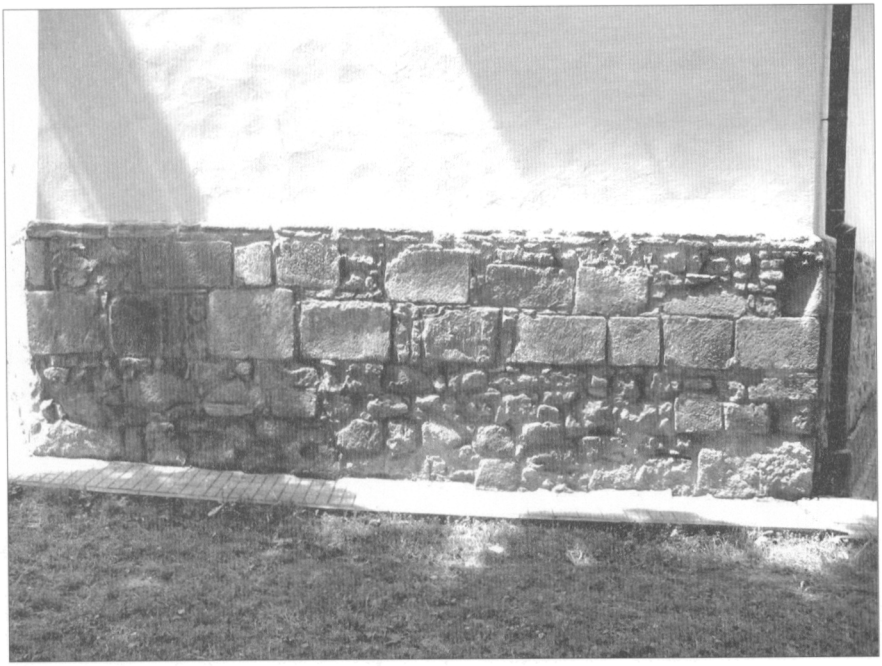

Obr. 8. Vlachovice, kostel sv. archanděla Michaela; fotografie trnože jihovýchodní zdi presbytáře, pohled od východu (foto: R. Vrla 2004).

přízemí severní sakristie farního kostela sv. Mikuláše ve Znojmě z přelomu 14./15. století, zde je však obrazec opět vepsán do hrotitého výřezu (Kroupa 1996).

Z dalších částí stavby, které můžeme považovat za pozůstatek středověkého kostela jsou již zmíněné profilované bloky horního ukončení dnešní trnože v úseku presbytáře a částí lodi (obr. 7c). Jde o evidentně druhotně vyskládanou konstrukci, o čemž svědčí nejen charakter líce trnože, ale i velmi nepravidelné sestavení těchto profilovaných bloků (obr. 8).

Starší chrámové stavbě náleží rovněž hladce opracované kvádry se zbytky líček a stopami po požáru, které jsou rovněž použity ve zdivu trnože.

Jako předběžný závěr lze vyslovit tyto teze:

Kamenný, svou slohovou příslušností gotický kostel byl ve Vlachovicích vystavěn nejdříve v průběhu pokročilého 15. století, možná však až ve století 16. Součástí jeho architektonické výpravy bylo kružbové okno (okna?) a profilované bloky římsy trnože; je pravděpodobné, že nároží stavby byla armována kamennými kvádry. Přijmeme-li starší původ stavby, potom bylo ve 2. polovině 16. století zřejmě starší západní průčelí stavby nahrazeno průčelím novým s vetknutou věží.[1] V průběhu barokní přestavby pak došlo k rozebrání nejstarší části chrámu a novostavba využila pouze západní průčelí s věží.

Fryšták

První zmínka o Fryštáku, hospodářském středisku rozsáhlého lukovského panství, pochází z roku 1356. V roce 1389 je Fryšták uváděn jako městečko, zdejší fara je zmiňována teprve r. 1480 (Pokluda 1995, str. 161/162). Okolo roku 1600 měl chrám hlavní oltář, dva oltáře boční a věž se třemi zvony. Tato věž snad stála samostatně, měla ochoz a byla krytá šindelem. Roku 1679 byla vystavěna věž nová (Jadrníček 1993, str. 107–108). V roce 1820 došlo k velké přestavbě, kdy byla přistavěna dnešní západní část kostela s hranolovou věží v ose vstupního průčelí

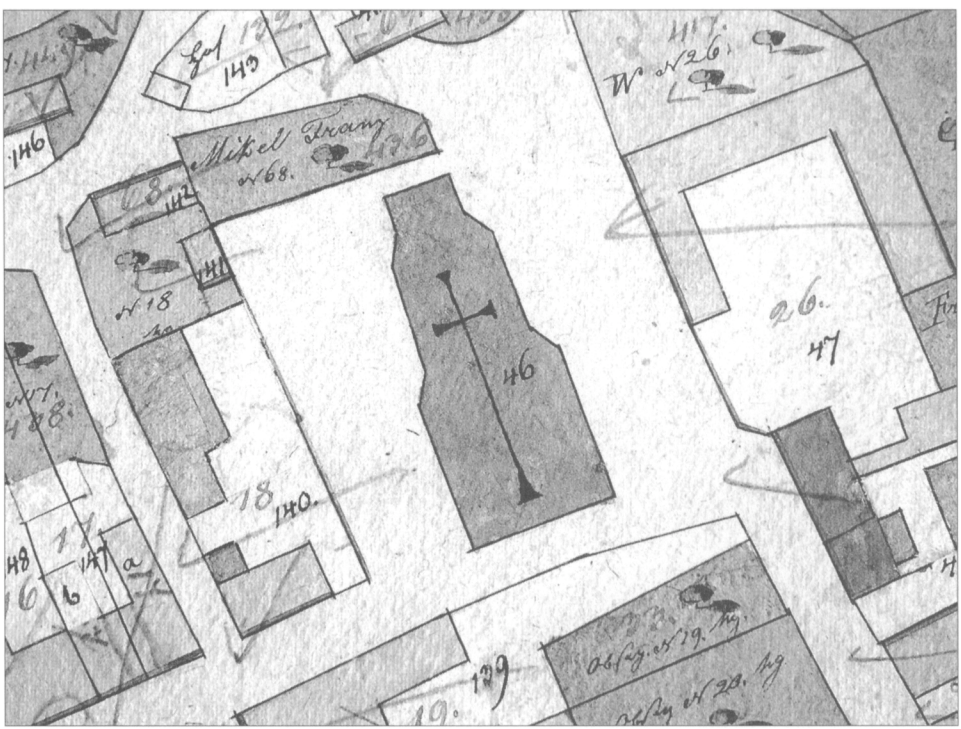

Obr. 9. Fryšták, kostel sv. Mikuláše; detail půdorysu kostela na výřezu z indikační skici z r. 1829 (Moravský zemský archív Brno).

Obr. 10. Fryšták, kostel sv. Mikuláše; detail trnože východní části chrámové lodi, jižní část, pohled od jihu (foto: R. Vrla 2004).

a celý kostel byl nově zaklenut. Po požáru (1841) byl chrám r. 1847 opraven a byla přistavěna sakristie, čímž nabyl dnešního vzhledu (Samek 1994, str. 452).

Dnešní, převážně barokní chrám sv. Mikuláše, stojí nad výraznou terénní hranou, jihovýchodně od historického náměstí (obr. 9). Dnešní podoba stavby s hranolovou věží v ose západního průčelí, protáhlou obdélnou lodí s půdorysně užší východní částí, polygonálním presbytářem a obdélnou sakristií na jihovýchodní straně je dán četnými přestavbami, o kterých jsme informováni pouze zčásti.

Zřejmě nejstarší vyobrazení fryštáckého kostela nalezneme na pozadí dřevorytu, zachycujícího mariánský poutní chrám v nedaleké Štípě v r. 1730 (srov. Kohoutek–Vácha–Vrla 1993, str. 462, obr. 2, vlevo nahoře). Na zjednodušeném vyobrazení zde rozpoznáváme kostelní loď v pohledu od jihozápadu; západní průčelí je snad završeno zděným trojúhelníkovým štítem, na jižním průčelí jsou schematicky naznačeny okenní otvory. Stavba je pravděpodobně kryta sedlovou střechou, z jejíhož hřebene vyrůstá subtilní vížka sanktusníku. Na východní straně rytina zachycuje drobný objekt, který snad lze považovat za presbytář (?). Nalevo od zmíněného západního průčelí je znázorněna mohutná hranolová, snad samostatně stojící věž, krytá stanovou střechou.

Na dnešní kostelní stavbě nejsou patrny téměř žádné architektonické detaily svědčící pro její případný středověký původ. Výjimkou v převažujícím barokním a pozdějším tvarosloví je pouze trnož východní partie chámové lodi (obr. 10). Tato část lodi je užší, než navazující část západní. Na rozdíl od ostatních částí chrámu je zde ve spodních částech severní i jižní stěny dochována zmíněná trnož, završená kamennou profilovanou římsou s pultovým sklonem. Pro existenci starších konstrukcí pojatých do vyšších částí této partie stavby svědčí anomálie v půdním prostoru. Zde se v severní stěně, budované jednotně se smíšeného zdiva s převahou cihel, dochovala část z lomového kamenného zdiva, poměrně výrazně se odlišujícího od okolí. Většímu stáří této části lodi v porovnání se západními partiemi nasvědčuje i další zajímavá situace v podkroví chrámu. Zdivo popisované části lodi je na západní straně

ukončeno jizvami po příčné zdi (s otiskem po armovacím [?] trámu), kterou lze ztotožnit se starším západním průčelím. Toto průčelí je zřejmě vyobrazeno na zmíněné rytině z roku 1730 a bylo strženo při výstavbě mladší, západní části lodi v roce 1820.

Na základě popsaných zjištění lze předpokládat, že východní část dnešní lodi je pozůstatkem starší, pravděpodobně středověké stavby, zřejmě původní lodi fryštáckého farního chrámu. Potvrzení tohoto předpokladu však může přinést pouze další výzkum.

Poznámky

1 V rámci průzkumu kostela byly odebrány i vzorky trámu, vloženého do západního střešního štítu současně s jeho zděním (štít je evidentně současný s výstavbou věže). Na základě dendrochronologické analýzy bylo možno datum skácení stromu stanovit do let 1563/64. Za laskavé sdělení autoři děkují Ing. Tomáši Kynclovi.

Literatura

HOSÁK, L., 1938: Historický místopis země moravskoslezské. Brno.

HRUBÝ, V. a kol., 1956: Přehled nejvýznamnějších lokalit Gottwaldovského kraje. Gottwaldov.

JADRNÍČEK, L., 1933: Městečko Fryšták od nejstarších dob po naše časy. Brno.

KOHOUTEK, J., 1997: Tečovice, kostel sv. Jakuba Většího, Přehled výzkumů 1993–1994, str. 238–240.

KOHOUTEK, J.–VÁCHA, Z.–VRLA, R., 2002: Nové poznatky o gotické architektuře jihovýchodní Moravy, Archaelogia Historica 27, Brno, str. 425–444.

KOHOUTEK, J.–VÁCHA, Z.–VRLA, R., 2003: Další výzkum středověké sakrální architektury na Zlínsku, Archaelogia Historica 28, Brno, str. 461–476.

KROUPA, P., 1996: Farní kostel sv. Mikuláše ve Znojmě, Průzkumy památek II./1996, Praha, str. 73–100.

KULÍŠEK, V., 1988: Dějiny Vlachovic. Vlachovice.

LUKÁŠ, L., 1932: Spytihněv, monografie nejstarší vesnice slovácké. Uherské Hradiště.

MENCL, V., 1948: Česká architektura doby lucemburské, Praha.

NOVOTNÝ, B., 1978: Výzkum přemyslovského ústředí „castrum Zpitignew" z 11.–12. století a rekonstrukce jeho údělu v archeologických a písemných pramenech, Archaelogia Historica 3, Brno, str. 183–215.

POKLUDA, Z., 1995: Historický vývoj. In: Vlastivěda moravská (Red. Nekuda, V.), Zlínsko, Brno, str. 157–197.

POKLUDA, Z., 1997: Změny osídlení na napajedelském panství v 17. století. In: Zlínsko od minulosti k současnosti 1995–1997, 1997, str. 5–34.

SAMEK, B., 1994: Umělecké památky Moravy a Slezska I., Praha.

ZELNITIUS, A.–HRUBÝ, V., 1940: Zbytky starého kostela ve Spytihněvi. Sborník velehradský, NŘ č. 11, str. 95–100.

Zusammenfassung

Erforschung der mittelalterlichen Architektur in der Gegend von Zlín IV.

Der Beitrag stellt die Fortsetzung der Teilarbeiten dar, deren Ziel ist, Relikte der mittelalterlichen Architektur im Bezirk Zlín zu erfassen. Die vorhergehenden Teile publizierten die Autoren in der Sammelschrift Archaeologia historica in den Jahren 2001–2003.

Spytihněv

Mit dem Burgwall aus der Jungburgwallzeit in Spytihněv hing auch die Kirche zusammen, die bereits vor der Hälfte des 12. Jhs. bestanden war (die erste Erwähnung 1141) und die in Quellen wieder im J. 1228 erwähnt wurde. Sie war vom Lauf des Flusses March bedroht worden und deshalb forderte der Olmützer Bischof in den 60-er Jahren des 16. Jhs. auf, einen Schutzdamm zu bauen. Später erwog der Abt vom Kloster Velehrad die Möglichkeit, die Kirche auf einen mehr sicheren Platz zu verlegen. Kurz danach, gegen 1630, war sie von Fluten niedergerissen worden und ihre Reste blieben im Terrain deutlich zu erkennen (Abbildung auf der Karte aus dem J. 1719). Später befanden sie sich im Flussbett. Nach dem Gerademachen des Laufes von March im J. 1939 wurden Grundmauern und insgesamt 56 weitere Baufragmente entdeckt und erforscht. Ihr weiteres Schicksal ist nicht bekannt, es gibt jedoch Fotographien aus dieser Zeit. Auf Grund der Nachricht aus der Forschung, der älteren Abbildung auf der Landkarte und auf der Fotographie kann man von einer romanischen Kirche mit der halbkreisförmigen Apside sprechen. An der Westseite hatte sie einen Turm, dessen Körper teilweise ins Schiff eingefügt war. Die Kirche wurde in der Gotik hergerichtet. In den Hauptraum wurde ein Rippengewölbe auf einem (oder auf mehreren) achteckigen Pfeiler eingebaut. Auf diese Weise entstand ein Zweischiff. Diesen Umbau datieren wir hypothetisch in die erste Hälfte des 15. Jhs.

Vlachovice

Von der reichen Geschichte des ehemaligen Städtchens Vlachovice zeugen die Reste der zwei mittelalterlichen Feststätten, die sich innerhalb der heutigen Verbauung befinden und weiter die Pfarrkirche des Erzengels Michael auf einem Vorsprung, der an der Süd-, Ost- und teilweise auch an der Nordseite mit ziemlich steilen Abhängen abgegrenzt ist. Die älteste Erwähnung von der Vlachovicer Kirche findet man jedoch erst im Jahre 1554. Der Bau wurde beim Einfall der Tataren im J. 1663 beschädigt. Vor dem Jahr 1676 wurde die Kirche umfangreich wiederhergestellt und im 18. Jh. umgebaut. Später verliefen weitere Umgestaltungen, im 20. Jh. wurde eine Seitenkapelle zugebaut. Vom gotischen Bau erhielt sich ein oberer Teil des Gewändes in einer sekundären Lage, der aus einem Sück Stein ausgemeißelt worden war, und profilierte Blöcke der oberen Beendigung des Sockels auf dem Presbyterium und auf dem kleineren Teil des Schiffs. Es handelt sich offensichtlich um eine sekundär zusammengesetzte Konstruktion, wovon die Unregelmäßigkeit des Gefüges und auch die errötete Oberfläche der Blöcke zeugt, die man nicht nur an der heutigen Oberseite findet. Die Form des Gewändes, dessen Steine auch Spuren nach einem Brand tragen, geht aus dem Schema aus, das wir aus der Gotik kennen – Fenster mit einem Stab in der Mitte, das oben mit einem Ring beendigt ist. Es kommt hier jedoch kein Spitzbogen vor. Die Ausführung ist ziemlich rustikal, es ist also schwierig, das Alter zu bestimmen. Die Entstehung der Kirche datieren wir hypothetisch ins späte 15., resp. ins folgende Jahrhundert.

Fryšták

Die erste Erwähnung von Fryšták, von einem wirtschaftlichen Zentrum der umfangreichen Lukover Herrschaft, stammt aus dem J. 1356. 1389 war Fryšták als Städtchen angeführt worden, die hiesige Pfarre erwähnte man erst zum J. 1480. Gegen 1600 hatte die Kirche einen Turm mit drei Glocken, der vielleicht selbständig war, einen Umgang hatte und mit schindelgedeckt war. Im J. 1679 wurde ein neuer Turm gebaut. Im J. 1820 kam es zu einer großen Umgestaltung, man baute den heutigen westlichen Teil der Kirche mit dem prismenförmigen Turm in der Achse der Kirchenfront zu und die ganze Kirche wurde neu eigewölbt. Nach dem Feuer im J. 1841 wurde die Kirche im J. 1847 hergerichtet und eine Sakristei zugebaut. So gewann die Kirche die heutige Gestalt.

Die Barockkirche des Hl. Nikolaus findet man im Hintergrund auf dem Holzschnitt, der die Marienkirche im nahen Wallfahrtsort Štípa im J. 1730 abbildet. Auf dem heutigen Kirchengebäude sind fast keine architektonische Details sichtbar, die vom seinem eventuellen mittelalterlichen Ursprung zeugten. Eine Aushahme stellt nur der steinerne Sockel im östlichen Teil des Kirchenschiffs dar. Er ist enger als der daran anschliessende westliche Teil. Von der Existenz der älteren in höhere Partien des Baus reichenden Konstruktionen zeugen die Anomalien im Dachraum. Auf Grund der beschriebenen Erkenntnisse kann man voraussetzen, dass der östliche Teil des heutigen Schiffs den Rest eines älteren, wahrscheinlich mittelalterlichen Baus – des ursprünglichen Schiffs der Pfarrkirche von Fryšták – darstellt. Die Bestätigung dieser Voraussetzung kann jedoch nur die weitere Forschung bringen.

Abbildungen:

1. Spytihněv auf der Landkarte des Flusses March aus dem J. 1719. Oben befindet sich der Neubau der Barockkirche und die Verbauung der Gemeinde über der auffallenden Erosionskante am Marchufer. Zwischen den Flussarmen ist der Grundriss der Ruinen der alten Kirche ausgezeichnet (Orig. Mährisches Landesarchiv Brünn, Sammlung der Landkarten und Pläne, Sign. 97).
2. Spytihněv; Grundriss der Fundamente der alten Kirche nach A. Zelnitius und V. Hrubý (1940).
3. Spytihněv; Situation der Lokalität, Übersicht; 1 – Barockkirche der Mariä Himmelfahrt in der Gemeinde, 2 – Lokalität „Na pískách", 3 – Lage der Ruinen der alten Kirche, 4 – Rest des Walls (Burgwall) (Zeichnung: P. Pavlíčková 2004).
4. Spytihněv; drei architektonische Elemente auf der Fotographie aus der Studie von A. Zelnitius und V. Hrubý; links oben Teil vom Fenstermaßwerk, links unten Auslauf vom Rippengewölbe rechts Eckkonsole vom Gewölbe (1940).
5. Spytihněv aus einer Aufnahmenkollektion – Ruinen der Kirche im Flussbett von March im J. 1928; links oben Tambour des polygonalen Pfeilers (?), rechts unten Fenstergewände und konische Eckkonsole (Fotoarchiv NPÚ ÚOP in Brünn).
6. Vlachovice, Kirche des Erzengels Michael; Detail vom Kirchengrundriss auf dem Ausschnitt aus der indikativen Skizze aus dem J. 1828 (Mährisches Landesarchiv Brünn).
7. Vlachovice, Kirche des Erzengels Michael; Peilung der ausgewählten Details vom mittelalterlichen Bau: a) Teil vom Fenstermaßwerk – Fragment, b) Profil vom mittleren Stab desselben Elements, c) Profil der Blöcke – der obere Teil des Sockels (Zeichnung und Peilung: R. Vrla).
8. Vlachovice, Kirche des Erzengels Michael; Sockel der südöstlichen Mauer vom Presbyterium. Ansicht vom Osten (Foto: R. Vrla 2004).
9. Fryšták, Kirche des Hl. Nikolaus; Grundriss der Kirche auf dem Ausschnitt aus der indikativen Skizze aus dem J. 1829 – Detail (Mährisches Landesarchiv Brünn).
10. Fryšták, Kirche des Hl. Nikolaus, Sockel im Ostteil des Kirchenschiffs – der südliche Teil, Detail. Ansicht vom Süden (Foto: R. Vrla 2004).